

Optymizm humanisty

PIEŚNI JANA KOCHANOWSKIEGO

JAK NAPISAĆ SZKIC
INTERPRETACYJNY I KRYTYCZNY?

Szkic interpretacyjny

- Polega na interpretacji konkretnego utworu.
- Najpierw dwukrotnie przeczytaj tekst wraz z przypisami.
- Następnie przyjrzyj się mu dokładnie, robiąc notatki na marginesie lub w brudnopisie – po kolei wers po wersie, podkreślaj ważne cytaty, słowa-klucze;
- Uporządkuj swoje notatki według kryteriów:
  - Kto mówi? – kim jest podmiot liryczny
  - Do kogo mówi – adresat liryczny;
  - Co mówi – najważniejsze treści, motywy, symbole, metafory, sytuacja liryczna;
  - Jak mówi? – gatunek, typ liryki, środki poetyckie i ich funkcje
- Postaw tezę interpretacyjną – o czym jest ten wiersz?
- Pogrupuj swoje notatki tak, aby zbudować z nich argumenty.
- Znajdź konteksty – biograficzne, historyczne, literackie, filozoficzne, związane z charakterem epoki – „obuduj” nimi argumenty.
- Napisz pracę:
  - wstęp zakończony tezą interpretacyjną;
  - Rozwinięcie zawierające argumentację z kontekstami;
  - Zakończenie – podsumowanie, wnioski.

Konteksty - wszelkie odwołania, związki z treściami spoza tekstu:

- **kontekst biograficzny - odwołania w wierszu do biografii poety**
- **kontekst historycznoliteracki - związki wiersza z charakterem epoki, jej światopoglądem**
- **kontekst filozoficzny - związek wiersza z konkretnym kierunkiem w filozofii**
- **kontekst historyczny - odniesienia w wierszu do wydarzeń historycznych**
- **kontekst mitologiczny lub biblijny - nawiązania do motywów mitycznych lub biblijnych**
- **kontekst literacki - dialog z innymi utworami literackimi, podobieństwo tematów, motywów.**

Nie wszystkie konteksty pojawiają się w każdym wierszu, trzeba zastanowić się, który z nich funkcjonuje w danym utworze

Serce roście... I strofa – część opisowa

Serce roście patrząc na te czasy!
Mało przed tym gołe były lasy,
Śnieg na ziemi wysszej łokcia leżał,
A po rzekach wóz nacięższy
zbieżał.

- Wspomnienie zimy, która minęła;
- Była mroźna: śniegi, mróz;
- Smutkiem napawała natura, która zmarła – gołe lasy;
- Kontrast między chwilą obecną – radosną, a wcześniejszym smutkiem zimowym;
- Dużo epitetów opisujących zimowy krajobraz.

Serce roście... II i III strofa – część opisowa

Teraz drzewa liście na się
wzięły,
Polne łąki pięknie zakwitnęły;
Lody zeszły, a po czystej wodzie
Idą statki i ciosane łodzie.

Teraz prawie świat się wszystek
śmieje,
Zboża wstały, wiatr zachodny
wieje;
Ptacy sobie gniazda omysłają,
A przede dniem śpiewać
poczynają.

- Opis wiosny: wszystko kwitnie, rozwija się, wody rozmarzły, można korzystać z ich dobrodziejstwa;
- Świat jest radosny (personifikacja natury – śmieje się, zboża wstają, ptaki obmyślają gniazda – pozwala pokazać analogię między życiem przyrody i człowieka);
- Kontekst historycznoliteracki – ludzie renesansu zachwycali się pięknem świata.

Serce roście... IV i V strofa – część refleksyjna

Ale to grunt wesela prawego,
Kiedy człowiek sumnienia
całego
Ani czuje w sercu żadnej wady,
Przeczyby się miał wstydać swojej
rady.

Temu wina nie trzeba przylewać
Ani grać na lutni, ani śpiewać;
Będzie wesół, byś chciał, i o
wodzie,
Bo się czuje prawie na
swobodzie.

- Podstawą radości życia jest czyste sumienie.
- Człowiek uczciwy, prawy, cnotliwy nie musi się niczego wstydzić, lekko mu na sercu, nic nie zakłóca mu radości życia. (kontekst filozoficzny – stoicka cnota jako wartość najwyższa);
- Cnotliwemu człowiekowi niewiele trzeba do szczęścia, prawdziwą radość daje mu poczucie wewnętrznej wolności.

Serce roście... Strofa VI – część refleksyjna

Ale kogo gryzie mól zakryty,
Nie idzie mu w smak obiad
obfity;
Żadna go pieśń, żaden głos
nie ruszy,
Wszystko idzie na wiatr
mimo uszy.

- Kontrastowy obraz człowieka, którego „gryzie” sumienie, nie jest uczciwy i szczery, ciąży mu na sumieniu jakieś winy; ogarnia go melancholia; („mól zakryty” – metafora nieczystego sumienia).
- Wyrzuty sumienia nie pozwalają mu cieszyć się życiem, nic go nie cieszy: ani obiad, ani pieśń.
- Sentencje, aby lepiej zobrazować przemyślenia poety.

Serce roście... Strofa VII – część refleksyjna

Dobra myśli, której nie
przywabi,
Choć kto ściany drogo
ujedwabi,
Nie gardź moim
chłodnikiem
chruścianym;
A bądź ze mną, z trzeźwym
i z pijanym!

- Apostrofa do „dobrej myśli” – pogody ducha optymizmu;
- Optymizm nie zależy od bogactwa;
- Jest ważniejszy w życiu niż dobra materialne – można żyć skromnie, ale być radosnym i cieszyć się każdą chwilą.
- Strofa jest puentą, która wskazuje, gdzie należy szukać szczęścia – w skromnym, uczciwym życiu, gwarantującym czyste sumienie.
- Kontekst historycznoliteracki – szukanie szczęścia w doczesności, optymizm światopoglądowy humanistów renesansowych.

Serce roście... Podmiot liryczny w pieśni

- Mędrzec;
- Filozof;
- Humanista;
- Człowiek dzielący się swoim życiowym doświadczeniem;
- Mentor dający wskazówki, jak żyć, jak być szczęśliwym.
- Kontekst historycznoliteracki – „człowiekiem jest i nic, co ludzkie nie jest mi obce”.

Serce roście ...-tezy interpretacyjne

- Wiersz mówi o tym, jak znaleźć w życiu szczęście.
- Utwór jest wizją życia według renesansowego humanisty.
- Wiersz stanowi pochwałę człowieka cnotliwego.
- Wiersz mówi o wartości czystego sumienia.

Serce roście... Argumentacja - interpretacja

1. Podmiot liryczny to człowiek renesansu dzielący się swą refleksją o szczęściu.

- Przyjmuje postawę mędrca, człowieka dojrzałego, doświadczonego, który zna życie i wszelkie ludzkie sprawy.
- Humanista zainteresowany sprawami człowieka (człowiekiem jest i nic, co ludzkie nie jest mi obce – kontekst historycznolit.).
- Chce być mentorem dla swego odbiorcy, wskazać mu właściwą drogę życia, posługuje się sentencjami, aby jego przemyślenia lepiej zapadały w pamięć czytelnikowi.
- Filozof zgłębiające jedno z filozoficznych pytań: jak być szczęśliwym.

Serce roście... Argumentacja - interpretacja

2. Szczęście daje człowiekowi obcowanie z przyrodą.

- Rozpoczynający pieśń opis zimowego krajobrazu, niezbyt przyjemnego dla człowieka ze względu na śnieg, mróz i obumieranie przyrody został od razu umiejscowiony w przeszłości i pokazany już z perspektywy wiosny; zatem nie trwa wiecznie.
- Zima skonstrastowana jest z wiosną – jej opis obejmuje więcej zwrotek i pokazuje świat, który żyje w harmonii z człowiekiem, czemu służą personifikacje natury (świat śmieje się, zboża wstają, ptaki obmyślają gniazda – pozwala pokazać analogię między życiem przyrody i człowieka).
- Świat wiosenny przepęlnia radość, która udziela się człowiekowi: wszystko kwitnie, rozwija się, wody rozmarzły, można korzystać z ich dobrodziejstwa.
- Kontekst historycznoliteracki – ludzie renesansu zachwycali się pięknem świata.
- Ukazywanie piękna natury jako źródła szczęścia człowieka obejmuje opisową część utworu – pierwsze 3 zwrotki.

Serce roście... Argumentacja - interpretacja

3. Podstawą szczęśliwego życia jest czyste sumienie – rozważania w części refleksyjnej pieśni.

- Poeta kontrastuje ze sobą dwa typy człowieka: cnotliwego o czystym sumieniu i nieuczciwego, którego „gryzie mól zakryty” – metafora wyrzutów sumienia.
- Człowiek uczciwy, prawy, cnotliwy nie musi się niczego wstydzić, lekko mu na sercu, nic nie zakłóca mu radości życia. (kontekst filozoficzny – stoicka cnota jako wartość najwyższa);
- Cnotliwemu człowiekowi niewiele trzeba do szczęścia, prawdziwą radość daje mu poczucie wewnętrznej wolności.
- Kontrastowy obraz człowieka, którego „gryzie” sumienie, nie jest uczciwy i szczery, ciężą mu na sumieniu jakieś winy; ogarnia go melancholia; wyrzuty sumienia nie pozwalają mu cieszyć się życiem, nic go nie cieszy: ani obiad, ani pieśń.

Serce roście... Argumentacja - interpretacja

4. Optymizm, pogoda ducha gwarantują szczęście człowieka.

- Apostrofa do „dobrej myśli” – pogody ducha, optymizmu;
- Optymizm nie zależy od bogactwa;
- Jest ważniejszy w życiu niż dobra materialne – można żyć skromnie, ale być radosnym i cieszyć się każdą chwilą.
- Strofa jest puentą, która wskazuje, gdzie należy szukać szczęścia – w skromnym, uczciwym życiu, gwarantującym czyste sumienie.
- Kontekst historycznoliteracki – szukanie szczęścia w doczesności, optymizm światopoglądowy humanistów renesansowych

Serce roście... Wnioski

Pieśń Jana Kochanowskiego niesie optymistyczną myśl o tym, że człowiek w życiu doczesnym może osiągnąć szczęście. Niewiele potrzebuje, aby doświadczyć tego pożądanego przez nas wszystkich stanu. Wystarczy kontemplacja piękna natury, uczciwe, skromne życie gwarantujące spokój sumienia oraz nigdy niegasnący optymizm każdego dnia.

Szkic krytyczny – wypracowanie polegające na omówieniu podanego problemu

- Dokładnie zanalizuj temat.
- Dwukrotnie przeczytaj podany tekst lub teksty.
- Dokonaj analizy tekstu, robiąc notatki na marginesie lub w brudnopisie – podkreśl ważne cytaty i słowa-klucze.
- Zastanów się, jakie treści tekstu będą Ci przydatne przy omówieniu zagadnienia. Uporządkuj je. Pamiętaj o kontekstach.
- Znajdź utwory, które pozwolą Ci przedstawić podany problem.
- Posługuj się argumentacją i dobrze dobranymi przykładami. Nie musisz podawać ostatecznego rozstrzygnięcia jak w rozprawce.
- Napisz plan, a potem wypracowanie.
- Zadbaj o oryginalność swojej pracy.

• Jeżeli prócz postawienia tezy serwujemy czytelnikowi wstęp, ogólnie rozważania na jakiś temat, pomocne będą sformułowania:

- Celem moich rozważań jest...
- Postaram się przedstawić swoje refleksje na temat...
- Problem, o którym chcę pisać...
- Celem tej pracy jest...
- Celem moich rozważań jest...
- Może warto najpierw zastanowić się nad znaczeniem słowa...
- Proponuję najpierw rozważyć, czym jest...
- Najpierw zastanowię się nad znaczeniem słowa...
- Zamierzam skupić się na...
- Postaram się przedstawić swoje refleksje na temat...
- Od dawna nurtował mnie problem.

• Kiedy formułujemy własną tezę:

- Moja teza brzmi...
- We wstępie ujawnię swój pogląd...
- Pragnę w swojej pracy uzasadnić następującą tezę...

• Wstęp

- We wstępie zarysuję okoliczności powstania dzieła...
- Na początku przytoczę najważniejsze założenia epoki...
- Przed analizą lektur warto przytoczyć okoliczności historyczne ich powstania
- Wymienione w temacie dzieła tworzą zbiór utworów ...
- Pojęcie zawarte w temacie jest jednym z najważniejszych zagadnień ludzkiej kultury.
- Wymienione w temacie lektury należą do ... (arcydzieł polskich, klasyki narodowej).
- Porównanie (charakterystykę) zacznę od przedstawienia postaci.
- Problem zawarty w temacie to powracający motyw literatury wszech czasów.
- We wstępie pracy pragnę zamieścić słowa znanego autorytetu w dziedzinie (etyki, prawa, literatury, sztuki...).
- Mottem swoich rozważań chcę uczynić słowa...

• Kiedy temat jest pytaniem

- Odpowiedź na pytanie zawarte w temacie brzmi...
- Pytanie w temacie dotyczy reprezentantów nurtu ... w polskiej literaturze.

• Kiedy zgadzamy się ze stanowiskiem zawartym w temacie pracy:

- Będę starał się bronić tezy, iż...
- Zacznę od potwierdzenia tezy zawartej w temacie...
- W pełni zgadzam się z myślą zawartą w temacie / cytacie...
- Nie sposób nie zgodzić się z poglądem, iż...
- Co sądzę o tezie zawartej w temacie? Zgadzam się z myślą zawartą w temacie...

• Kiedy nie zgadzamy się z przytoczonym w temacie pracy poglądem:

- Teza postawiona w temacie nie przekonuje mnie.
- Nie mogę się zgodzić z opinią, iż...

– Nie mogę zgodzić się z tezą zawartą w temacie...

– Rzekomo ..., ja jednak uważam...

– Chciałbym podać w wątpliwość stanowisko, że...

– Nie mogę zgodzić się z tezą zawartą w temacie...

– Nie zgadzam się z myślą zawartą w temacie/ cytacie...

– Nie sposób zgodzić się z poglądem, iż...

– Powszechnie sądzi się, że... Jednak ja zajmuję w tej sprawie odmienne stanowisko...

– Wbrew temu, co na ten temat mogliby sądzić inni, uważam, że...

– Zamierzam polemizować z tezą zawartą w temacie.

– Nie mogę zgodzić się z opinią, że...

– Niejasne wydaje mi się to, że...

Ustal porządek argumentowania:

– Na początku chciałbym przedstawić bohatera, który...

– Na poparcie mojej tezy chciałem przywołać...

– Zacznę od...,

– Na wstępie...

– Czas (pora) na uzasadnienie twierdzenia...

– Po pierwsze... Po drugie... Po trzecie...

– Pierwszym argumentem na poparcie mojej tezy...

– Potwierdzę to przykładem...,

– Posłużę się przykładem...

– Przejdę do kolejnego argumentu...

– Przytoczę jeszcze jeden argument...

– Oto kolejny argument...

– Następny argument brzmi...

– Mój kolejny argument to...

– A oto kolejny, ważny moim zdaniem, argument.

– Dodatkowym argumentem niech będzie / może być...

– Dodatkowym argumentem

– To nie był ostatni mój argument.

– Ten przykład nie wyczerpał tematu...

– Świadczy o tym przykład...

– Przemawia za tym fakt, że...

– Powołam się także na...

– Poza tym.../Ponadto...

– Z kolei... / Z drugiej strony...

– Nie można pominąć... – Warto teraz zaznaczyć rzecz kolejną...

– Nie należy zapominać również...

– Teraz zajmę się następną postacią.

– Nie można zapomnieć o...

– Jest coś, o czym trzeba pamiętać...

– Czy to już wszystko? Jeszcze należy wspomnieć o... – Następnie przeanalizuję...

– Teraz przejdę do sprawy następnej.

– Oto kolejny argument...

- Omówię problem następnym...
- Przejdę teraz do omówienia...
- Komuś może wydawać się, że...
- Świadczy o tym przykład...
- Na przykład...
- Świadczy to o tym, że...
- Następnie zamierzam przytoczyć dowód tej wagi co...
- Następnie zamierzam uzasadnić, przytoczyć
- Należy zaznaczyć...
- Na poparcie mojej tezy chciałem przywołać...
- Świadczy o tym przykład...
- Jako przykładem posłużę się...
- Dodatkowym argumentem niech będzie...
- Przemawia za tym fakt, że...
- Koniecznie trzeba podkreślić...
- Powołam się teraz na słowa...
- Powołam się na zdanie...
- Uzupełnię swoją myśl cytatem...
- Pozwolę sobie zwrócić uwagę na...
- Teraz wyjawię opinię w sprawie...
- Warto wiedzieć...
- Najpierw zastanowię się nad znaczeniem słowa...

Nawiąż do poprzedniej myśli

- Nawiążę do wątku głównego...
- Powrócę do tematu...
- Wrócę do pytania zawartego w temacie...
- Powyższa myśl inspiruje do refleksji...
- Aby poprzeć myśl, przywołam wypowiedź...
- Swoją tezę poprę cytatem...
- Kontynuując powyższą myśl, przytoczę kolejny przykład...
- Następny wniosek wynika z poprzedniego...
- Powyższa refleksja skłania do następnej...
- Wspomniany wcześniej pogląd powraca tu wyraźnie...
- W nawiązaniu do głównej myśli przytoczę...
- Po takiej refleksji powraca porzucona myśl...
- Zaniechana refleksja jednak uporczywie powraca...
- Wniosek poprzedni wydał się tylko dygresją, tymczasem okazuje się bardzo ważny...
- Nawiązując do poprzedniej refleksji...
- Kontynuując wątek...
- Kwestia następna
- Uzupełnieniem myśli może być...
- Poza tym.../Ponadto...

- Nie można pominąć...
- Dodajmy jeszcze jeden argument...

- Reasumując...

Sformułowania wyrażające opinię piszącego:

- Wydaje się, że...
- Według mnie...
- Sądzę, że...
- Myślę, że...
- Moim zdaniem...
- Uważam, że...
- Jestem przekonany, że...
- Przypuszczam, że/iż...
- Nie jestem pewien, czy...
- Jestem pewna, iż...
- Nie mam żadnych wątpliwości co do tego, że...
- Bez wątpienia...
- Nie mam wątpliwości, że...
- Trudno zaprzeczyć, że...
- Z całą pewnością...
- Nie ulega wątpliwości, że...
- Nie mam wątpliwości, że...
- Jest dla mnie jasne,
- Jest dla mnie oczywiste, że...
- Na podstawie przytoczonych argumentów sądzę, że...
- Po rozważeniu tego problemu utwierdziłem się w przekonaniu, że...

Wprowadź przeciwny sąd:

- Ktoś może mieć inne zdanie i twierdzić, że...
- Oddajmy głos innej opinii... (opiniodawcy).
- Słyszałem też odmienny pogląd...
- Są też tezy przeciwne...
- Przeciwnicy sądu, jaki reprezentuję, uważają, że...
- Opinii X nie mogę podzielić, ponieważ...
- Oto inne spojrzenie na ten temat...
- Z innego punktu widzenia...
- Patrząc na to z innej strony...
- Co mógłby odpowiedzieć przeciwnik?
- Kontrargumentem jest...
- Z drugiej strony..., Z kolei...
- Patrząc na to inaczej,
- Przeciwnicy tej tezy głoszą,
- Rozważmy kwestię z innego punktu widzenia,

- Niech ostatecznym argumentem będzie wypowiedź poety...
- Tezę potwierdza następny wiersz...
- Dowód znajduję jeszcze w...
- Spłot okoliczności w biografii autora (lub bohatera) powoduje, że...
- Sugestia zawarta w utworze jest słuszna...
- Szereg argumentów potwierdza tezę...

• Kontrargumenty

- Tej teorii można przeciwstawić kontrargumenty...
- Przesłanie utworu jest zaprzeczeniem tej tezy / idei...
- Łatwo zaprzeczyć słowom pisarza...
- Będę polemizować z artystą...
- Tok rozważań, bieg myśli, tok przemyśleń nie potwierdza tej tezy...
- Podczas analizy pojawia się szereg wątpliwości...
- Twierdzenie pana X wydaje mi się zaskakujące...
- Mamy do czynienia z wyjątkowo trudnym zagadnieniem...
- Teraz sprecyzuję własne poglądy...
- Pojęcie zawarte w temacie jest nieścisłe. Zacznę więc od sprecyzowania. Jak rozumiem termin „abstrakcja”?
- Przegląd literackich przykładów zacznę od...
- Cytat w temacie skłania do refleksji nad twórczością autora...
- Motyw... Nie było epoki, w której nie pisano by o nim.
- Literatura jest kopalnią przykładów na temat...
- Sięgnę do innych tekstów kultury...

Nowy wątek, nowa myśl

- W tym miejscu pozwolę sobie na dygresję...
- Trudno odmówić sobie refleksji...
- Odbiegając na chwilę od głównego wątku przemyśleń...
- Ta refleksja każe jeszcze raz przyjrzeć się zagadnieniu...
- Na chwilę zboczę z tematu, ale tylko pozornie.
- Wspomniany już wątek pojawia się znowu...
- Jeszcze raz wrócę do refleksji o...
- To rzuca nowe światło na wspomniany temat...
- Okazuje się, że omawiany już wcześniej wątek powraca...

Wyciągaj wnioski

- Z tego wynika, że...
- Nasuwa się nam kolejny wniosek...
- Reasumując...
- Wniosek z tego taki...
- Nasuwa się nam kolejny wniosek...

Zakończenie

W zakończeniu sięgnij po zwroty (potwierdzenie postawionej na początku tezy):

- Mam nadzieję, że udało mi się udowodnić...
- Z tego, co napisałem, jasno wynika, że...
- W świetle przytoczonych argumentów...
- Przytoczone przeze mnie argumenty świadczą o tym, że...
- Przytoczone argumenty wystarczą, by stwierdzić, że...
- Jak wynika z przytoczonych argumentów...
- Sądzę, że udało mi się udowodnić, iż...
- Chyba udało mi się przekonać, że...
- Myślę, że dowiodłam, iż...
- Sądzę, że przedstawione przykłady wystarczą, aby przekonać o słuszności mojego twierdzenia...
- Wszystko to prowadzi do wniosku, iż...
- Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że...
- Na podstawie przytoczonych argumentów sądzą, że...

Tematy szkiców krytycznych związanych z pieśnią Kochanowskiego „Serce roście...”

- Jak osiągnąć szczęście w życiu? Rozważ problem, odwołując się do pieśni Kochanowskiego „Serce roście...” oraz innych lektur szkolnych.
- Motyw radości życia w literaturze. Omów zagadnienie, odwołując się do pieśni Kochanowskiego „Serce roście...” oraz innych lektur szkolnych.
- Poeta jako mentor i filozof. Przedstaw taką kreację poety, odwołując się do pieśni Kochanowskiego „Serce roście...” oraz innych lektur szkolnych.

Jak osiągnąć szczęście w życiu? Rozważ problem, odwołując się do pieśni Kochanowskiego „Serce roście...” oraz innych lektur szkolnych.

1. Wstęp – ogólne rozważania o tym, co to jest szczęście.

2. Rozwinięcie:

a) podany tekst – pieśń Kochanowskiego „Serce roście”:

Podmiot liryczny to człowiek renesansu dzielący się swą refleksją o szczęściu.

- Przyjmuje postawę mędrca, człowieka dojrzałego, doświadczonego, który zna życie i wszelkie ludzkie sprawy.
- Humanista zainteresowany sprawami człowieka (człowiekiem jest i nic, co ludzkie nie jest mi obce – kontekst historycznolit.).
- Chce być mentorem dla swego odbiorcy, wskazać mu właściwą drogę życia, posługuje się sentencjami, aby jego przemyślenia lepiej zapadały w pamięć czytelnikowi.
- - Filozof zgłębiające jedno z filozoficznych pytań: jak być szczęśliwym.

Szczęście daje człowiekowi obcowanie z przyrodą.

- Rozpoczynający pieśń opis zimowego krajobrazu, niezbyt przyjemnego dla człowieka ze względu na śnieg, mróz i obumieranie przyrody został od razu umiejscowiony w przeszłości i pokazany już z perspektywy wiosny; zatem nie trwa wiecznie.
- Zima skonstrastowana jest z wiosną – jej opis obejmuje więcej zwrotek i pokazuje świat, który żyje w harmonii z człowiekiem, czemu służą personifikacje natury (świat śmieje się, zboża wstają, ptaki obmyślają gniazda – pozwala pokazać analogię między życiem przyrody i człowieka).
- Świat wiosenny przepełnia radość, która udziela się człowiekowi: wszystko kwitnie, rozwija się, wody rozmarzły, można korzystać z ich dobrodziejstwa.
- Kontekst historycznoliteracki – ludzie renesansu zachwycali się pięknem świata.
- - Ukazywanie piękna natury jako źródła szczęścia człowieka obejmuje opisową część utworu – pierwsze 3 zwrotki.

Podstawą szczęśliwego życia jest czyste sumienie – rozważania w części refleksyjnej pieśni.

- Poeta kontrastuje ze sobą dwa typy człowieka: cnotliwego o czystym sumieniu i nieuczciwego, którego „gryzie mól zakryty” – metafora wyrzutów sumienia.
- Człowiek uczciwy, prawy, cnotliwy nie musi się niczego wstydić, lekko mu na sercu, nic nie zakłóca mu radości życia. (kontekst filozoficzny – stoicka cnota jako wartość najwyższa);
- Cnotliwemu człowiekowi niewiele trzeba do szczęścia, prawdziwą radość daje mu poczucie wewnętrznej wolności.
- Kontrastowy obraz człowieka, którego „gryzie” sumienie, nie jest uczciwy i szczery, ciąży mu na sumieniu jakieś winy; ogarnia go melancholia; wyrzuty sumienia nie pozwalają mu cieszyć się życiem, nic go nie cieszy: ani obiad, ani pieśń.

Optymizm, pogoda ducha gwarantują szczęście człowieka.

- Apostrofa do „dobrej myśli” – pogody ducha, optymizmu;
- Optymizm nie zależy od bogactwa;
- Jest ważniejszy w życiu niż dobra materialne – można żyć skromnie, ale być radosnym i cieszyć się każdą chwilą.
- Strofa jest puentą, która wskazuje, gdzie należy szukać szczęścia – w skromnym, uczciwym życiu, gwarantującym czyste sumienie.
- Kontekst historycznoliteracki – szukanie szczęścia w doczesności, optymizm światopoglądowy humanistów renesansowych.

Własne przykłady do tematu

b). „Legenda o świętym Aleksym”.

- Średniowieczna wizja szczęśliwego życia – życie dla Boga;
- Asceza jako model szczęścia – fuga mundi (ucieczka od świata), umartwianie duszy i ciała dzięki żebraczemu życiu daje poczucie doskonalenia wewnętrznego i zbliżania się Aleksiego do Boga.
- Kontemplacja Boga, modlitwa w samotności daje namiastkę bliskości Stwórcy.
- Człowiek średniowiecza prawdziwe szczęście widzi w życiu wiecznym i dążeniu do niego – kontekst historycznolit. – teocentryzm średniowiecza.

c). „Dzieje Tristana i Izoldy”.

- Miłość jako źródło szczęścia.
- Kochankowie nie potrafią bez siebie żyć, tylko chwile spędzane razem niosą im prawdziwe szczęście.
- Tristan i Izolda są w stanie wiele zapłacić za bycie razem – znoszą trudy życia w lesie, narażają się na niebezpieczeństwa i gniew króla Marka, przekraczają granice moralności i religii.
- Ich miłość pokonuje nawet śmierć – umierają razem i jednoczą się po śmierci (symbol głogu).

Wnioski

- Ludzie różnie rozumieją szczęście.
- Wizja szczęśliwego życia w dużej mierze zależy od epoki, w której żyją i ich światopoglądu.
- W średniowieczu szczęściem dla człowieka jest Bóg, ale i miłość, Kochanowski pokazuje nam, że doczesne życie skromnego, uczciwego człowieka pełnego optymizmu i zachwycającego się pięknem świata też może dawać szczęście i radość życia.

Chcemy sobie być radzi – teza interpretacyjna

Pieśń Jana Kochanowskiego zachęca do stosowania w życiu zasad horacjańskiej filozofii „złotego środka”, czyli umiaru we wszystkim.

Chcemy sobie być radzi – argumentacja - interpretacja

- 1. Podmiot liryczny przyjmuje postawę mentora i filozofa na wzór starożytnego poety Horacego.**
  - Daje rady i wskazówki, dotyczące tego, jak żyć – stosuje środki perswazji – tryb rozkazujący czasowników (*szafuj, rozkaż, niechaj przynaszają*), pytania retoryczne (*Kto tak mądry, że zgadnie, Co nań jutro przypadnie*), sentencje (*U Fortuny to snadnie, Ze kto stojąc upadnie*) – liryka apelu.
  - Jest znawcą starożytnych szkół filozoficznych – epikureizmu i stoicyzmu, których zalecenia uznaje za słuszne – podobnie jak Horacy (kontekst filozoficzny i historycznolit.).
  - Zwraca się do czytelnika w pierwszych słowach pieśni, wykorzystując pytanie retoryczne, aby podkreślić, że każdy szuka szczęścia i recepty na radość życia, a on jako doświadczony życiem mędrzec potrafi dać wskazówkę życia.
  - Udziela rad z pozycji nauczyciela, ale w ostatnich 3 zwrotkach ujawnia się w 1. osobie (liryka bezpośrednia) i dzieli się refleksją o swoim życiu, żeby jako mentor być wiarygodnym.

Chcemy sobie być radzi – argumentacja - interpretacja

2. Pierwsze wskazówki dotyczące życia wiążą się z cenioną również przez Horacego filozofią epikureizmu (kontekst filozoficzny).

- Kochanowski poznał starożytne szkoły filozoficzne i poezję Horacego w czasie studiów w Padwie i był nimi zainteresowany jako renesansowy humanista (kontekst biograficzny i historycznolit.);
- Podmiot liryczny wzywa do zabawy i czerpania z życia przyjemności zarówno fizycznych (motyw wina), jak i duchowych (motyw lutni – symbolu poezji) – widać tu dążenie do zachowania umiaru i równowagi między radościami ciała i ducha.
- Poeta uświadamia człowiekowi, że nie powinien zamartwiać się przyszłością, bo jest niedostępna naszemu poznaniu, lecz żyć teraźniejszością, nasze przewidywanie przyszłości rodzi nam uśmiech Boga, który wie, że nie mamy na nią żadnego wpływu, a nasze troski o jutro są zbędne (*dosyć ma dzień swoich trosk* – kontekst biblijny).
- Trzeba nam zaakceptować też zmienność losu, którym rządzi mitologiczna bogini Fortuna (kontekst mitologiczny), bardzo zmienna, jej wyroków nie jesteśmy w stanie zrozumieć (obraz człowieka, który był przed chwilą na dnie, a już się cieszy z sukcesów).
- Zasady epikurejskie i mądrości rodem z poezji Horacego wzbogaca Kochanowski myślą chrześcijańską – nad człowiekiem czuwa Boża Opatrzność i nie musi się niczego lękać.

3. Kolejne rady dotyczące życia szczęśliwego opierają się na drugim „filarze” horacjanizmu – filozofii stoickiej (kontekst filozoficzny).

- Szczęśliwy będzie ten człowiek, który potrafi racjonalnie, rozumowo podchodzić do życia i panować nad swoimi uczuciami.
- Istotą jest zachowanie stoickiej apatii, czyli równowagi ducha, aby nie rozpaczać w trudnych chwilach i je mężnie przeżyć oraz nie popadać w euforię czy pychę w chwilach powodzenia.
- Filozofia stoicka to też pewnego rodzaju umiar – w emocjach, unikanie skrajnych uczuć.
- Połączenie filozofii epikurejskiej ze stoicką to jedna z zasad „złotego środka” według Horacego.

Chcemy sobie być radzi – argumentacja - interpretacja

4. Podmiot liryczny dzieli się swoim doświadczeniem życiowym, które podpowiada mu, że warto żyć skromnie, z umiarem.

- Poza cnotą – ważną wartością dla stoików – jest gotów oddać losowi to, co chce mu zabrać;
- Podmiot liryczny pragnie życia bez nadmiernych bogactw, nie chce wiele posiadać, tylko tyle, aby móc godnie żyć.
- Skromność życiowa chroni go przed ciągłym lękiem o swój majątek, co odbiera człowiekowi godność, czyni go zakładnikiem rzeczy – symboliczny obraz właściciela tureckich towarów, który w czasie burzy, gdy wiezie swoje bogactwo, przeżywa trwogę i musi błagać bogów o litość, aby ich nie stracić;
- Tureckim towarom, czyli nadmiernemu bogactwu przeciwstawiona jest „równa fusta”, czyli skromna łódź poety, gwarantująca szczęście, bez troskę i poczucie godności osobistej – topos homo viator (człowieka wędrowcy, życia – wędrówki).

Chcemy sobie być radzi - wnioski

Kochanowski w swojej pieśni proponuje polskiemu czytelnikowi filozofię życia szczęśliwego, którą opiera na horacjańskim złotym środku, łącząc przekonania stoickie z epikurejskim „carpe diem” oraz chrześcijańską wiarą w Bożą Opatrzność. W utworze poeta głosi pochwałę równowagi ducha i umiaru we wszystkich sferach ludzkiego życia.

Propozycje tematów szkiców krytycznych

- Filozofia stoicka i epikurejska w literaturze różnych epok. Omów zagadnienie, odwołując się do pieśni Jana Kochanowskiego „Serce roście...” i innych lektur szkolnych.
- Antyk wiecznie żywy. Rozważ zagadnienie, odwołując się do pieśni Jana Kochanowskiego „Serce roście...” i innych lektur szkolnych.
- Topos homo viator w literaturze. Przedstaw jego funkcjonowanie, odwołując się do pieśni Jana Kochanowskiego „Serce roście...” i innych lektur szkolnych.
- Czy człowiek może być szczęśliwy? Rozważ, odwołując się do pieśni Jana Kochanowskiego „Serce roście...” i innych lektur szkolnych.